

і роботи особистості в колективі. Ці ефекти виражаються у взаєминах, пов'язаних із процесом праці і рішенням загальних задач колективу. Члени колективу як особистості визначають його соціальну мікроструктуру, своєрідність якої обумовлюється соціальними і демографічними ознаками (віком, статтю, професією, національністю, соціальним походженням). Психологічні особливості особистості сприяють або заважають формуванню почуття спільності, тобто впливають на формування соціально-психологічного клімату в трудовому колективі.

Список використаних джерел

1. Кричевский Р. Л. Социальная психология малой группы: учеб. пособие для ВУЗов. М. : Издательство «Аспект-Пресс», 2009. 274 с.
2. Суходольский Г. Организационная психология. М. : Гуманит. центр, 2004. 256 с.
3. Хміль Ф. І. Основи менеджменту: підручник. Київ : Академвидав, 2003. 124 с.
4. Программы психологической коррекционно-развивающей работы в образовательных учреждениях / под ред. И. О. Зиновьевой. СПб. : Питер, 1999. С. 49.
5. Черкасов В. В., Платонов С. В., Третьяк В. И. Управленческая деятельность менеджера. Основы менеджмента. К. : Ваклер, Атлант, 1998. С. 73.
6. Паригін Б. Д. Социальная психология. Проблемы методологии, истории и теории. СПб. : ИГУП, 2009. 592 с.
7. Бойко В. В., Ковалев А. Г., Панферов В. Н. Социально-психологический климат коллектива и личность. М. : Мысль, 1983. 206 с.
8. Парыгин Б. Д. Климат коллектива как показатель его коммуникативной культуры. М., 1988. 119 с.
9. Платонов Ю. П. Краткий курс социальной психологии. СПб. : Речь, 2008.

Цвяткова С. В., здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна

ПСИХОЛОГІЯ ВЗАЄМОДІЇ В СИСТЕМІ «ВИКЛАДАЧ–ЗДОБУВАЧ–ГРУПА»

В умовах освітніх реформ і цивілізаційних психологічних змін докорінно трансформуються взаємовідносини в системі «викладач–здобувач–група». Стосунки у системі «здобувач–викладач» є тією психологічною цариною, де вперше розглядаються особистісне самоствердження майбутнього фахівця,

його самосвідомість, засвоюється модель професійної діяльності. Продуктивність виховної дії викладача, його внесок у розвиток особистості студента є складним і сумлінним процесом, який вимагає гармонійного контакту викладача і студента [3, с. 151].

У своїй професійній діяльності педагог закладу вищої освіти кожного дня взаємодіє зі студентами, колегами, керівництвом кафедри, навчально-допоміжним персоналом, свідомо чи несвідомо вносячи своїми діями, продуктами праці і відносинами зміни в умови праці інших людей, здійснюючи при цьому на них психологічний і педагогічний вплив [3, с. 151].

Учасниками взаємодії в системі освітнього простору є безпосередньо викладач–здобувач і викладач–група здобувачів, між якими встановлюються як міжособистісні, так і групові взаємини. Таке соціальне середовище формує фахівця своєї справи, суспільно активну особистість, а з боку викладача така взаємодія, розвиває педагогічну майстерність.

Найпростішою і найдієвішою психологічною формою взаємної дії між педагогом–здобувачем–групою здобувачів є спілкування. Виділяють вербальний і невербальний процес обміну взаєморозуміння, передачу інформації, почуттів, впливу однієї особи на іншу.

Професійно-педагогічне спілкування є основою науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи та одним із найголовніших аспектів його професіоналізму і педагогічної майстерності. Педагогічна діяльність пов'язана з досить інтенсивним і майже безперервним професійним спілкуванням. Усі основні форми організації навчального процесу (лекція, семінарське заняття, іспит тощо), виховна робота та науково-методична діяльність у вищій школі пройняті цим складним і багатофункціональним соціально-психологічним явищем – «розкішшою людського спілкування» (Антуан де Сент-Екзюпері) [4].

Щоб уникнути проблем у спілкуванні педагога зі здобувачем, здобувачами та встановити сприятливі взаємозв'язки для спільної взаємної діяльності, необхідно використовувати різні благодотвірні засоби комунікації, застосовувати набуту педагогом довершену психологічну культуру спілкування.

Якість взаємодії досягається повагою до співрозмовника, зацікавленістю, емпатійним відношенням, толерантністю. Саме такі відносини, прості на перший погляд, формують щирі, довірливі стосунки як в індивідуальній, так і груповій взаємодії. Навіть якщо педагог хоче скорегувати неправильну поведінку здобувача, він підходить до цього процесу психологічно тонко, тактовно, коректно, ввічливо, чемно, подаючи зразковий приклад поведінки.

Залежно від стилю педагогічного спілкування викладач формує поетапну взаємодію: спочатку він моделює спілкування зі здобувачем вищої освіти або

групою, потім безпосередньо входить у контакт, управляє спілкуванням під час педагогічного процесу й аналізує результат.

І для бажаного ефективного результату, доброзичливих стосунків, позитивного емоційного фону між викладачем і здобувачами треба дотримуватися сприятливої соціально-психологічної атмосфери усєї академічної групи. Викладачу необхідно з самого початку налагодити взаємини з групою, привернути прихильність групи до себе, створити добрий настрій і командний дух, за потреби правильно реагувати на конфліктні ситуації. Саме для цього педагог розвиває свої комунікативні здібності, удосконалює психологічне розуміння людини та використовує впевнену педагогічну позицію викладача, у якій поєднані професійна свідомість і професійна діяльність.

Аналізуючи роботу А. Добровича, який за змістом фаз контакту визначав рівні спілкування, можна зазначити важливість знань цих рівнів, щоб охарактеризувати, на якій щаблі спілкування знаходяться елементи системи психологічної взаємодії «викладач–здобувач–група». Вищим, гармонійним рівнем людського спілкування є духовний, до якого необхідно наближатися задля сприятливого психологічного клімату у педагогічній взаємодії.

Різниця в рівні підготовленості, життєвому середовищі, суспільному положенні; у розвитку здібностей; особливостей характеру; розбіжності в статі, віці, досвіді, спадковості – це наслідки, які можуть призводити до низького рівня спілкування. І саме професіонал, викладач-майстер, носій високої культури спілкування ставиться з повагою до почуттів особистісної гідності кожного здобувача, виявляє бажання і допомагає кожному окремо й усім разом стати освіченими і культурними особистостями-інтелігентами.

Успіх комунікації повинен мати зворотний зв'язок і взаєморозуміння між усіма учасниками освітнього процесу. Коли вищезазначені категорії зникають, виникають перепони у процесі спілкування, так звані комунікативні бар'єри. Подолати ці перепони допоможе комунікативна компетентність викладача, яка полягає у здатності встановлювати і підтримувати необхідні контакти зі здобувачами вищої освіти, колегами.

Отже, психологічна взаємодія у системі «викладач–здобувач–група» ґрунтується на продуктивному професійно-педагогічному спілкуванні, яке відбувається за умови організації педагогічного процесу з використанням демократичного стилю, духовного рівня спілкування, гуманістичного ставлення, зацікавленості спільною творчою роботою, за відсутності комунікативних бар'єрів.

Список використаних джерел

1. Булах І. С. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів: навч.-метод. посібник. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. 114 с.

2. Бурдейна Л. Діалогічне спілкування як необхідна умова формування моральної культури студентської молоді // *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 4. С. 38–46.
3. Психологія педагогічної взаємодії: інтегративний підхід: монографія / за ред. В. Л. Зливкова, С. О. Лукомської. К., 2019. 259 с.
4. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. К. : ТОВ Філ-студія, 2006. 320 с.
5. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. К. : Вища школа, 2004. 335 с.

Шевчук Т. І., здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА ЗІ СТУДЕНТАМИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ

Висока активність студентів у процесі навчально-професійної діяльності забезпечує ефективне оволодіння професійними знаннями та формування умінь і навичок, необхідних в його майбутній професійній діяльності. В свою чергу активність людини визначається мотивами, якими можуть бути певні потреби, інтереси, цінності. Зазвичай мотивом виступає сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, які спонукають людину до певної дії, викликають активність індивіда, а також визначають напрям діяльності. Наявність позитивної навчальної мотивації сприяє розвитку особистості студента, його емоційно-вольової сфери, формуванню світоглядної позиції, уявлення про навколишнє середовище і забезпечує адекватне його сприйняття.

Вивчення результатів наукових досліджень свідчить про те, що проблема формування навчальної мотивації у студентів є досить актуальною. Деякі автори поділяють навчально-професійні мотиви студентів на три групи: безпосередньо-спонукальні, перспективно-спонукальні та інтелектуально-спонукальні. До безпосередньо-спонукальних можна віднести такі мотиви: новизна, привабливість особистості викладача, бажання отримати похвалу та інші емоційні прояви особистості. Перспективно-спонукальні мотиви полягають у розумінні важливості і престижу майбутньої професії у суспільстві, у зв'язку отриманих знань, умінь і навичок з практичною професійною діяльністю, перспектива кар'єрного зростання й отримання гідної зарплати. Інтелектуально-спонукальні мотиви ґрунтуються на одержанні задоволення від процесу навчання, бажання самовдосконалення і саморозвитку [5, с. 142].